

fryžůfka – červené dřevěné třísky, které hospodyně kupovaly, máčely je ve vodě a barvily jimi na červeno velikonoční vajíčka.

fšady – všude. „*Prvej bývauo fšady plno drínek a fčil je to šecker vykynoženě.*“

fujamich – silný vítr, který smetá sníh

fujavica – metelice, sněhová vánice. „*Venku sa strhua taká fujavica, že neni možná krok uděuat.*“

furia, fúria – okázalost, troufalost, stavění se na odív – děuat něco z fúrije

fúra – vysoce naložený nákladem vůz, např. fúra sena, slámy. Forman – člověk, který řídí fúru. Formánka, jezdit na formánku, formančit – vozit různé zboží naložené na fúře pro někoho za úplatu.

fusakle – ponožky

G

gabat, habat, na–, po–, z– chamtivě si něco přisvojovat, brát, hromadit majetek bezostyšně. „*Dajte pokoj s advokátama, enem by peníze gabali (Javorník). Ten by zgabau de co, keby mu enem negdo dávau (Kuželov). Nagabau desi ve svete penezisk (Nová Lhota). Pogabau de co mohéu.*“

gáгат, gagotat – kejhat. Husy gágají, gagotají.

gagot – 1. štěbetání, kejhání více hus najednou. „*Letěly divoké husy a ty naše na dvory, jag jích učuly gáгат, daly sa též gagotat.*“

2. gágor – hrtan, krk původně u husy, přeneseno na lidi (hanlivý význam). „*Tá má ale gágor! Vrískaua, jak dyby ju na nože brau! Ale už negagoc!*“

3. gágory – nesení dítěte pod pažemi z obou stran a komíhání nohama – nese sa na gáгы/gágory. 4. o ženách, když rychle mluví jedna přes druhou. „*Roby tam gagocú jedna pres druhú, to je gagot!*“

gajdovat – hrát na gajdy. *Progajdovat grunt* – promarnit majetek. Rozgajdaný – neupravený, rozhalený.

galán – milenec

galiba – zmatek, nehoda. „*Potrefiua ňa taká galiba.*“ – Přihodila se mu taková nehoda. „*Dau sa do stavjaňá, včil mu pochybí tiheu, formana ve žňa nedostane, tož je v galibě.*“

gaubaňa, také **krchaňa** – levá ruka. „*To je gaubaňák.*“ – člověk, který píše levou rukou, nebo také nešika/neobratný. Gaubavý – vadný na ruku.

gamba, **gemba** – ústa, huba, dutina ústní. „*Ten má gambu jak vráta!*“ Staří prý měřivali pití na gamby, neměli po ruce jiného měřidla. Kolik se vešlo do úst bez spolknutí, tolik platilo za jednu gambu, ať byla gamba větší nebo menší. Hospodský v Hr. Vrbce (kolem r. 1850) dělal křídou na roště čárky, kolik gamb kdo vypil, ale nepsal k nim jména.

gáňat, **gánit** – vytřeštěně hledět, hloupě. „*Gáňau na mňa jak húpý.*“

(g)de – kde, (g)degdo – kdekdo, (g)dekerý – téměř každý, (g)dejaký – mnoho, všelicos, (g)dekady – na mnoho místech, všude, (g)dekam – na různá místa.

gebeňa – hanlivě hlava. Další názvy *gebula*, *kepeňa*, *golozňa*, *kotrba*, *dyňa*.

gécát, **gécnúť** – drcat, žduchat. „*Gécéu doňho, až sa prehodi.*“

gébit, též **cébit** – hlasitě plakat (využívá se u dětí). „*Co gébíš? Negéb! Taký ogébenec rozgébený! Enom by gébiu, jak dyby sa mu krivda děua!*“ Ogebovat se, podobně ocapovat sa – rozkřikovat se, otvírat si na někoho hubu. „*Tak sa na mňa škaredě ogébiua!*“ „*Ná, co ty sa máš na mňa co ocapovat!*“ Běžné na Horňácku.

giglat, **giguat** – 1. patlat se, babrat se něčím – užívá se nejčastěji u vaření, které dopadlo špatně a není chutné. „*Jaké to je varení! Nagigle tam jakési giglanice a gdo to má jest?!*“ 2. ušpiněný, zamazaný. „*Utri stúu (stůl), je ceuý zagiglaný!*“ „*Chuapec je zagiglaný od lekvaru.*“

glábit, **rozžglábit** – dokořán otevřít, rozžglábené – dokořán otevřené. „*Zavri ty dvera a nenechávaj za sebú ustavičně rozžglábené! Nechau bránku rozžglábenú a husiska ně vlězly do zahrádky.*“

glangavý – neobratný, potácivý, podobné klagat

glckat – pokulhávat, nebo skákat o jedné noze

- otrč** – rozvora u vozu, speciálně užívané v Kuželově, jinde lúzvora
- otrčít** – vystrčit ... „*Otrčiua na ňu rit. Kopaničár otrč nohu, neotrčím, prisabohu.*“ ... tak pokřikoval děti z hornáckýc dědin na lidi z myjavských kopanic, kteří při prodávání dřevěných výrobků – vařek, košíků apod. často užívali rčení: „*Prisabohu, bohu přisám.*“
- otresk, ostreščený, otreščenec** – potrhlý, taky se užívá – pobúchaný měchem
- otruba, otruby (pl.)** – „*To je taký otruba*“ – říká se i méně bystrém člověku
- ovoce, ovocé** – strom je pěkně na květ, „*Mohuo by byt ovocá dost, dyž Pánbu od škody ochrání.*“
- ozíbat** – zábsti, ozíbný ... „*Ozíbe ňa v nohy.*“ – zebe mne v nohy, „*Ozíbeu sem na nohy.*“ – promrzly ně nohy, vyzábly – vyhublý
- ozora** – ledajaká žena, ohlížejíci se po neplechách, ledačina ozorná, ozora ozorná
- oždara i oštara** – nepříjemnost, mrzutost

P

- packovat, za-, do-,** – klopýtntout, klopýtat, chodit namáhavě, *zapackovat* – klopýtntout o něco, *dopackovat sa* (kam) – doklopýtat (kam) – „*Packovau, packovau, až tam dopackovau, zapackovau o kameň a včilkaj bečí, že má odraný nos.*“
- pačmaga** – posměšná nadávka, budižkničemu, hlupák apod. – „*To je taká pačmaga ledajaká.*“ (řikali starší lidé o muži nebo o ženě, na něž nebylo při práci spolehnutí. (HrV)
- pagáč, pagáček** – placka z hněteného těsta pečená na pánvi nebo rendlíku, během pečení se obracel a pomašťoval máslem. Po upečení byl pagáč loupavý
- pagáža** (pl. pagáže) – nadávka platící pro jednotlivce, nikoliv hromadný pojem jako *jakáž*. Užívá se většinou o dětech (nemá hrubý odstín) ... „*Pagáže děcka, enom neplechu to zmýšlá! Ej, pod' ty pagážo, až ně dójdeš dom, tak ťa zvouchuju!*“
- pahnost** – nehet, pakosty – nehty ... „*Zašuo ně za pohnosty*“ = zašla mně zima za nehty, zebe mě v konci prstů

Pahnústek – Měsíček, *Calendula officinalis* – pokud mívali lidé před domy zahrádky, kvetly všude pahnústky, pivoňky, režucha (řeřicha), marí list, rezeda, boží dřevco (*artemisia grotanum*), leluja, narcis, rojovník, čupr, rozmarýn, fijauka, kropáčky (petrklíče)

pachouek – odrostlý svobodný chlapec, taky chlapec ve službě u sedláka. „*Náš Jan sůží ve Vrbce za pachouka.*“ Na Horňácku se nikdy tohoto slova neužívalo hanlivě

pacht – nájem, *pachtovné* – smluvená platba z nájmu, *pachtovat*, vzít do pachtu ... „*Tú rolu sem dau do pachtu. ... Ty pola, to má z věčího dťu pachtované, aj úku si vzau do pachtu, svého má máuo.*“

pajchovňa – větší dřevěný škopek na vyšších nohách, v němž se vřelou vodou vyluhoval dřevěný popel, zavázaný v plátěném uzlíku (obvykle v prešívce), tak se získal draselnatý louh, v němž se „*zváraly*“ kusy odívání a jiné prádlo, které se potom na potoce vytloukalo pístem a vymáchalo. *Pajchovňa* se říkalo i místu nebo místnosti, kde se zvárало ... „*Smrdí to tu jak v pajchovně.*“

pajt – to je teho – *jaké pajty! jaké cavyky!*

pajtlovat – třepat se, třást se – „*Co se bú pajtluješ?*“ – co sebou vrtíš?

pálené, (v gen. páleného – kořalka, lihovina), *pálensko* (J, NH) ... „*Šak len to pálensko ho privéduo na mizinu. Náš nevezne páleného do huby, jag je rok zdéla.*“

pamatník – pamětník, pamětlivý, pamatovat, *pamať* – paměť ... „*Šak sú teho pamatníci, co to ešče zažili, aj to dobre pamatujú.*“

panáček – kněz ... „*Šli tam panáček s Pánem Bohem.*“ – šel tam kněz se svátostí umírajících

pazucha – punčocha

pandrava – ponrava

pandrlák – panák

pangart – nadávka dětem a mladíkům bez přesného, určitého významu ... „*Pangarte jakýsi nevyčválaný!*“

panoha – silná větev, panůžka – slabá větev

pant, pantík – kovová spoj umožňující otvírání a zavírání, *dvérca na panty, věko na panty*

OBSAH

I. CESTA KRAJEM 9

Hrubá Vrbka 14

Malá Vrbka 18

Kuželov 20

Javorník 38

Nová Lhota 43

Vápenky 45

Suchov 45

Lipov 47

Louka 50

Velká 51

II. VNÍMÁNÍ KRAJINY I ŽIVOTA 57

Osobnosti kraje 61

ÚVAHA O SPISOVNÉM JAZYKU A DIALEKTU 81

Cestů ze svadby 84

HORNÁCKÉ NÁŘEČÍ 87

ZPŮSOB ŽIVOTA SELSKÉHO LIDU 89

SETKÁNÍ 94

NÁŘEČNÍ SLOVNÍK HORŇÁCKA 99

JEŠTĚ TROCHU NOSTALGICKÉHO VZPOMÍNÁNÍ 233

ZÁVĚR 235

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY 237